

UNIVERSITY OF TORONTO

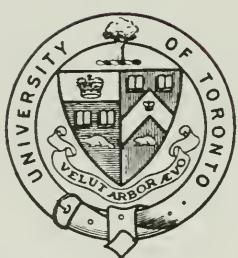
A standard linear barcode consisting of vertical black lines of varying widths on a white background.

3 1761 01281701 1

BRIEF

BX

0066425

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

<http://www.archive.org/details/prytchi00erhe>

ПОГАНЕС СРГЕНЗЕИ

|| Р || Т Ч ||

И С Р С К А Я
ВАСИЛЬ ЛІННІЧЕНКО

|| Б ||

„ДОБРА КНИЖКА“

ІВАНА
ЛУЧКОВА

ЙОГАННЕС ӨРТӨНЗЕЙ

|| Р || Т Ч |

ПЕРЕВАД
ВАСИЛЬ ЛІМІЧЕНКО

Ryutchi

Д К

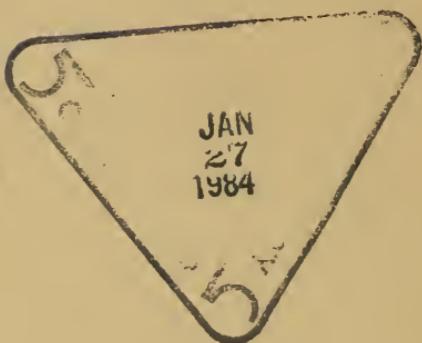

АЛЬКІК

ЛІТЕРАТУРНО-ВИДАВНИЧИЙ ІНСТИТУТ
„ДОБРА КНИЖКА“

Р. Б. 1922.

ВСІ ПРАВА ЗАСТЕРІГАЄТЬСЯ

Post
BX
0066425

З ПЕЧАТНІ ОО. ВАСИЛІЯН У ЖОВКВІ

22. 22. 63,900.

Передмова

Авторові цієї книжки—сучасному данському письменнику—Йоганнесову, Срігензенові довелося пройти тернистий шлях життя. В погоні за правдою довго блукав по розпуттях та шукав розгадки тих усіх життєвих енігматів, що всякий думаючій людині насуваються перед очі. Під хмаристим небом рідної країни, Данії, старався розяснити невтишенні забаги душі й найти мету дорозі свого вікування.

Але божественна іскра його душі, що проявляється в змаганні до правди, добра та краси, ні на якому підкладі сьогочасних прямувань розшматованого людства не могла розгорітись. Не втихомирювали його матеріалістичні погляди на світ, бо його душа рвалася вище, на верхи, на ясні зорі... Ніякі фільософійні системи розвязки всесвітніх та вселюдських проблемів не могли його вспокоїти, бо він шукав правди...

А правда, ця діва людського життя, за про яку безліч чоловічих синів лягло головами, за якою невимовно тужать та тоскують непрочислені почоти велелюдної царини людства — вона розвіялась була з леготами тієї пісні, що її над його колискою співала журлива ненька. Вона втопилася була для нього у синьому морі, по якому він так часто зі своїм батьком, моряком, дитиною ще вчився вescувати. Із нею, з тією правдою, він пращався тоді, коли його матір, виряжаючи між чужі люди, на науку, благословляла знаком святого хреста... Бо люди й химерна „наука“ навчили його топтати святі права й закони своїх батьків, а сю правду, яку всяка думаюча людина так дуже бажає піznати, за якою шукають непроглядні маси розхвилюваних істот, а котра рівночасно є така наглядна та ясна, що її існування й мале дитя спроможне зрозуміти — сю правду навчили його нехтувати.

„Ми хочемо нової правди!“ — гомоніло й гомонить гасло молодого покоління.

А про те, що ся стара правда людства обновою діше з кожної людської душі, яка лише захоче її пізнати, про те, що вона є матірю й дитям вічності, а вічність є всемолодою та новою — воно не турбується, забуває. І з незаймано чистих верхів ясного, складного погляду на світ воно зіступає в провалля замотаних доріг, де просвітку та воротя нема. І скитається, сердешне, по пустих, болотнистих облогах пустарів життя. І шукає, шукає...

Дарма!

Так то воно на світі ведеться. „Бо доки світа, доти будуть виноградини благородні і дикі, щоби по всі часи потверджувалася правда, що її Господь сказав перед віками“.

А в тім самім часі, коли в писаннях Єргензена, просякнених розбіллям стрівоженої душі на розстайних дорогах, загомоніли відгомони борні та розплучливі окини вагання — кінчив життя найбільший французький поет 80-их років минулого століття — Павло Верлен. Цей вічний бездольний скиталець, що ціле своє нуждарне життя провів у шуканні й намаганні — 1896 р. скінчив його в шпитальних мурах. Лишив по собі багату літературну спадщину, а між нею й „Книгу мудрості“. В ній містилися гарячі мольби, благання та гимни Богові, якого щайно по важких трудах та скитаннях найшов був у найчорнішій годині своїх днів, у тюрмі...

Читаючи її ще на кілька літ перед смертю Верлена, Єргенzen у перше почав поважно застосовлятися над католицизмом та його призначенням. І тоді ще дуже загоріла його душа бажанням піznати правду...

Але аж у місяць по смерті Верлена, Єргенzen сказав його словами:

»Зверни мої блудні ноги,
спрямуй їх, Боже, милостиво
на Твої ясні дороги...«

І з того часу по нинішній день стоять вірно під прaporом Христової Єдиної Церкви, намазуючи свої літературні твори гарячою любовю Божих завітів.

Уродився він 6. падолиста 1866 р. в Свенборзі на острові Фіонія. Ще змалку зі своїм батьком, моряком, обіздив він сумливі фьорди та любувався красою роскішних букових лісів, що простелювалися над скалистим, морським прибережям скандинавського півострова. І ще з того часу його вражлива душа проймилася тією романтичною смутною, яка царює над обривами приморських берегів тієї країни.

З молодих уже літ присвятився літературній праці, читаючи твори визначніших західно-европейських письменників і поетів, а головно Гете, котрого „Фавст“ був його щоденною лектурою.

В 1887 р. почав свою літературну діяльність випечатанням першої збірки віршів. Небавом увійшов у круг тодішніх радикальних молодих письменників і як співробітник одного з найбільших радикальних дневників займав між ними досить визначне становище.

Коли однаке в 1896 р. перейшов формально на лоно католицької Церкви, покинули його всі давні товариші і други та замкнули перед ним приступ до всяких літературних журналів. Опущений, самітний провадив він з родиною невибагливе життя в одному з передмісті Копенгагена.

Щойно в кілька літ опісля на внесення единого католицького посла до тодішнього данського парламенту *) — ухвалено йому державну запомогу, а один уміркований дневник приняв його на співредактора.

З того часу покращало для нього й його рідні життя й він до нинішньої днини працює на літературній ниві.

Вславився головно своїми творами: „Останній день“, „Притчі“, „In excelsis“, „Правда й лож життя“, „Зі шляху“, „Наче трава“, „Життя св. Франціска з Асізі“ й ін.

*) Майже ввесь данський народ визнає лютеранську віру.

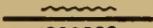
З усіх його писань пробивається тихий ліричний смуток та містичне задумання. Але „Прітчі“ є не лише випливом роздумі та часами містичного настрою ліричної душі автора, а видно в них і розвагу здорового розуму та фільософійну застанову.

В виду цього сподіваюся, що не зайве буде надбання цього твору для нашої перекладної літератури, бо з оцих коротеньких образків можна винести не одну добру науку для життя, а головно для життя тих, що в них „молода душа й гаряче серце“.

Зазначую, що перекладу доконано з других рук. Та через порівнання я намагався вникнути в глибінь думки самогож автора й вірно Ї передати у нашій мові. Чи це мені вдалося, не знаю.

Львів 15. 10. 1922.

Перекладчик.

„...будьте іако бози...“

Вступне слово в формі листу до молодця

Дорогий Приятелю!

Як що забув еси про десять Божих заповідій, а катихизм вилетів тобі з тямки, то з „Фавста“ Гете певно пригадаєш собі ці три слова: „Будете подібні до Бога...“

Старі це слова й на перший погляд беззвартні, а мимо цього, як це вже й Гайне висказав, у них криється істота всієї нової, найновішої фільософії.

І ти, мій любий, певно закочеш бути подібним до Бога. Цеж є твоїм правом, справедливим, найсправедливішим бажанням, бож ми на те тільки живемо, щоби ставати щораз більше подібними до Бога. Та як що не відмовишся послухати моєї ради, то не йди до доктора Фавста питатися про дорогу до тієї цілі. Бо й сам Гете сказав, що доктор Фавст скинув докторську тугоу й приодівся як образок з найновішого вісника мод. А на його широкому фотелі розвернувся, насуваючи шапку на очі, чорт у своїй же особі; це говоритъ сам Гете. А чортові ради й способи лихі. Тай вкінці сам чорт цю гадку стверджує, коли, по відході молодого адепта знання, котрого післав був по червоні овочі зі золотого дерева життя, з ідливою іронією говоритьъ:

„З великою будеш утікою ти порох їсти,
так говорив у раю вуж, мій прастрий“.

А лежати на землі й напихатися вуличним порохом та болотом, знаючи, що через те стаєшся небіжем чорта й подібним до нього, то чайже не належить до приємности.

Бо в тій хвилині блудний син, що з цілої душі бажав хочби й свиням зготованої наживи, може станути твоїм ідеалом! А чайже такий Ідеал марний тай незмірно низький!!

Краще отже не йти по раду до доктора Мефіста.

Але школа твоого труду йти й до професора Вагнера. Згадай лиш!

За добрих часів великого Фавста Вагнер був сердечнім його фамулем, але від тієї хвилини, що в ній його пірвав чорт, Вагнер (котрого Гете звє „сухим плаズуном“) почав добувати великих успіхів — на бездоріжях. Вскорі став звіздою на горизонті творчості матеріалістичного людства. І в тому самому часі, коли Мефісто вказує тобі дорогу до бачення в кожній женщині щонайменше гарної Елени, старий, засущений Вагнер учить тебе найпогубнішого знання: витворення Гомункула. Думаю, що ти чув про це, що (чоловічок) Гомункул є чимось у роді ембріона та родиться штучно в склянні судині. Витворення Гомункула було вершком надій і мрій альхеміків усіх часів, та слава того совершенного витвору науки в лябораторії припадає професорові Вагнерові.

Невже ніколи ти не стрічався з Гомункулом? Багато іх тиняється по світі, хоч не всякий з нас і не завсіди бачить наокіль його склянний дзвін. Та простягни лише до одного з них свою руку, а в цей же час одчуєш гладку, студену поволоку скла. Тайну його витворення я знаю, бо був нераз у Вагнеровій хемічній робітні.

— „Чи людина справді має бути подібна до Бога?“ — балакав він не раз у розсіянні. „Адже ціла річ лежить у тім, щоб у собі вигріти Гомункула та щоби самому в нього перетворитись“. Отже попереду всього треба духово й фізично вникнути в себе, щоби статися якнайменшим. До сього чудний професор поручав найміцніші оцти й вивари, про які тільки література й медицина знає. Відтак треба було замкнутися, мовби заскорузнути в собі, скупитися в істоті свого „я“, щоби нічим іншим не бути, лише й виключно собою. Вкінці треба було собі витворити склянну поволоку й таким робом зробити себе прозорим, але й нетикальним — і тоді ставалося тим механічним і дистингованим ембріоном, цією совершенною матерією, що поза своїм дзвоном властиво не існує й цілковито не стикається зі світом, а котра начеб тогордає: „Дивіться народи й світи! Подивляйте й почитайте!!!“

Приятелю, як що бажаєш бути похожим на Бога, то не роби зі себе Гомункула!

Отже ні до хиткого Фавста, ні до хмарного Вагнера... хиба... так, іди до школи. Алё кудою, спитаєш, до кого? А до когожби, як не до нещасної, зведеної Маргарети?

Правда, вона невчена й не гордиться, як її любчик, уповаючий на себе й на свої сили Фавст, її інтелігенція не гідна розвязати постолів Вагнера, — але золоте в ней серце тай алмазне діло.

Своє кохання складає вона як запашну, цвітучу жертву у зовсім негідних стіп, але дорога, що її вибирає, щоби станути похожою на Бога, є царською дорогою любови, простеленою безлічю заведених надій і терпінь. А хто багато любить, тому багато й проститься, хто багато терпить, той краще очиститься з гріхів...

І коли мала вибити остання година доктора Фавста, коли він випив до дна чару життя, що його ціллю було вживання і мав упасті жертвою володітеля цієї саме системи, тоді Маргарета очищена, а може й освячена своїм терпінням і слізами, подає йому помічну руку й витягає знад пропasti...

Фавст Гете не осягає похожості на Бога. Він є потвердженням вірної, Мефістофелівської ложі.

Але Маргарета в життєвій борні найшла до Бога, яко Перновзору, найкоротшу дорогу, що нею виключно доходиться до мети й на винайденні якої залежить нам усім, а головно тим, що в них молода душа й гаряче серце.

Твій приятель

А В Т О Р.

Казка про сердешню ниточку

Хочете, щоб я вам розповів на почин гарну, а правдиву казку?
Послухайте!...

* * *

Пряде Найсвятіша Діва, пряде на золотім коловороті, що стойть при Її зорянім престолі, при місяці — Її підніжі — пряде білесеньку, непорочну, сердешню ниточку...

То ниточка нашої долі й талану найменшого створіння; до неї привязана якась надземна міць, чар неба й сила святости. Пряде й обдаровує її душою, що чує, серцем, що любить...

О, в далечінь тягнуться ті ниточки, до землі, до людей, так, у далечінь...

* * *

Вітер уносить білесеньке, чисте, сердешне павутиння бабиного літа й колише його своїми леготами в просторах. Сурчать свершки між ними і жайвороння співає ім заколискові пісні. А як звечорі — прозирають крізь них похожі на зірки оченята святойванських червачків. Співає на кущі, обмотанім тим білим, чистесеньким, сердешнім прядивом соловій; а ниточки бабиного літа мають серденька, про це й манісеньке дитя відає...

О, з далечини походять ті ниточки, з неба, з блакитів, так — з далекої далини!...

* * *

Якось у вересні та ранньою порою одна з тих ниточек у своєму леті зачіпилася об верхівя високої деревини. Білесенька, чиста, сердешня спливала по листю коруни.

Захований в листю павук спостерігши її спустився нею скоро та зручно на землю.

Там, на кущі тернини, почав серпанти свій серпанок, заокруглювати щораз то більші очка.

І таким робом оце павутиння, що начеби простелювалось у повітря, уклалося на причуд мудро: одним кінцем дотикало тернини й листя, а другим трималось тієї ниточки в горі. Але треба добрих очий, щоби її доглянути, бо видається начебто не мала вона початку, а гинула десь високо-височенько, аж під самими хмаринами, що граються на голубому небі.

* * *

Дні минали скоро. На дворі постуденіло, осінню дихнуло небо, зимінню земля запашіла. То й не диво, що ріжнобарвисті мушки вимірали по своїх заховках і лише декотрі заплутувалися в сітку нашого сірого павука, що безнастанно кивав головкою й перебирає ніжками.

Навпослід надокучило йому це очідання і він рішив поширити своє царство. Завдяки ційже білесенькій ниточці міг простили свою пряжу на цілому кущі, що невдовзі у проміннях раннього сонішка пишався білим, чистесеньким, сердешнім серпанком, начеби густо поперетиканий справжніми жемчугами. Наша пряха була горда зі своєї роботи. А не було то вже мале, нуждарне створіннячко, що оноді спускалося по білій, непорочній, сердешній ниточці бабиного літа, щоби прясти свою пряжу та вести бездольне життя, о — ні! З нього зробився наймогутніший павук у цілій околиці, а цілий павучий рід глядів на нього заздро! Подивляли його роботу, щастє й успіхи в усім. Пробували йому пакостити, нищити всю працю, але ниточка з гори, котрої не бачили, котрої існування, ділання й важності не знали й не прочували інші пряхи-павучки, ударемнююча всякі злобні й ворожі напасти.

Аж упав на землю первосніг, поклався тоненькою верствою на листочки, пригнув до землі цвіти й трави — зілля. Навіть найсміліша муха не зважилася була в такий безсонячний та зимний день покинути свій затишний куток під пічю.

Наш павук тримтів з досади. Бо не досить того, що зимно йому й мокро, а ще має й недоставати мушок!

Роздратованний та лютий обіходив своє маніське царство. Всюди одначе бачив лад, усі очка трималися на причуд добре. Нагло аж підскочив. На горішньому кінці своєї павучої сітки спостеріг якусь білу, чистесеньку, сердешню ниточку, котрої, здавалося йому, не знає й до тепер ніколи не бачив. Так є, то нитка якась чужа, непридатна, а може й небезпешна, ворожа? Всі інші ниточки (а павучок їх знав усі) трималися тернистого куща чи травистої мурави, а ця оце не лучилася з нічим у тій цілій майстерно зробленій будові. Це була собі лиш оттак з повітря; так, якась там собі нитка з гори!

„Геть з тією нахабною, непридатною ниткою!“

Одним замахом перетяв оцю білу, чистесеньку, сердешню ниточку бабиного літа, це небесне прядиво своєї судьби й своєго існування, перетяв на двоє. Й уже тішився своїм тріумфом, радів своєю зручиністю та мудрістю!

Але пробіг — що воно такогоЧ!...

У цій самій хвилині вся сіточка, цілий на причуд гарний і трудною працею змережаний серпанок павутиння повис у повітрі, поплутались ниточки, очка порозривалися.

Бідний павук упав на землю, на якусь зісохлу травинку, й великими очима глядів на руїну, на свій упадок. І зі страху та смутку зімлів.

А коли опамятаєшся — зі стрівоженим серцем довго приглядався останкам своєого гарного царства, де було йому так добре, де працювалося й жилося, плаваючи в достатках...

* * *

О мале творіннячко! О земна істото, немічний ткаче-павучку! Було тобі тієї вересневої соняшної днини не забувати, про білу, чистесеньку, сердешню ниточку бабиного літа з мітка Божої Матері, що пряде в небі на золотім коловороті, побіля зоряного Ї престола, при місяцю, Ї підніжі. Пряде людські долі та людські надії, сіре прядиво існування всякого творіння... — Було тобі не забувати того дня, що в нім зійшов еси на землю, між терня та бодяче, щоби почати своє царювання!...

Ой, було тобі не забувати, як дуже пожиточний був тобі той ніжний волосок, як вельми необхідний був він у ті часи, коли ти пряв свою павучу ниточку, коли ти своє царство поширяв та кріпив. Ой, було тобі шанувати, берегти та ревно додглядати тієї найціннішої частини твоєого діла, основи твоєого буття! Ой, було тобі, було, небіжя ти моє любе, безщасне!...

А тепер, ти, мале соторіннячко, земна істото, немічний ткаче-павучку — покорившись і сокрушивши в собі — йди блукати по довгій та широкій землі, йди чужими, небитими, скитальчими стежками, і шукай... — Уповаючим та нелукавим серцем і в гору спрямованим оком шукай білої, чистесенької, сердешньої ниточки. Шукай тієї ниточки, що для тебе, дорога дитино, покинула зоряне, мережане небо, золоте веретенце й мілосерні, благословлячі, святі рученята найбілішої, найчистішої, найсердечнішої твоєї Матері, що безнастанно пряде... пряде...

Ярмо сонця

Цього літа панувало між ростинами дивне оживлення. Вправді говорити вони не можуть, нічого не посідають, ані не вміють нічого порішати. А проте панувало між ними велике оживлення.

Побачимо, що воно таке.

Коли в тиху, літню ніч вийдемо на розлоге поле або на пасовище, чи зайдемо в глибину мовчазного ліса, (а на дворі царює велич тишини), то можемо почути якісь тихесенькі шорошіння і видається нам, начеб то вони виринали з землі, простелялися над деревами та леготами шелесту чи шепоту розлягалися доокіль нас.

То розмовляють ростини.

Оттак воно нічною порою линуть по обріях-небосхилах ці тихенські — тихесенькі шорошіння а наступної що ночі одвіт надлітає. І так це в незрозумілій, та чарівній мові, що її не збегне й найздібніший ботанік, западають важні постанови, а навіть (і то таки при нас) творяться неймовірно страшні заговори.

* * *

Те, що цим разом було змістом ростинних розмов та нарад, являлося чимось так незвичайним, що й од днів сотворення щось подібного нікому не приходило й на гадку. Росохатий, високий граб, гордий та дужий, був саме творцем цього то помислу. А займав він знамените становище: стояв серед широкого, буйного лану збіжя і кожне його слово переходило від колоса до колоса й таким робом розходилося по світі.

А промовляв він ось так:

„Мої браття і сестри!

„Від непамятних часів чесний ростинний рід займав усю землю. Вона належить до нас. Усьо, що кромі нас живе, прийшло по нас, і лише ми одні її собі всевладно загорнули. Звірята, люди і всьо — від нас залежне. Без нас нема' життя.

„Миж кормимо корови, що своїм молоком та мясом живлять людей. Миж являємося бути поживою й вівці, яка одіває чоловіка, й коневі, що на нього працює. Нашим насінням годуємо птахів, а комахи живимо соками й медом наших цвітів. Ба й слімаки й усьо, що повзає по землі, й вони шукають у нас наживи. Ми є віссю всього, що живе.

„Не переборщу отже, як що скажу, що ми кермуємо світом і що всьо обертається навколо нас. А чимже є наша земля, як не покладом, утвореним із нашого листя, галузя та пнів, що поклалися на вічний сон? Ясно отже, що наше життя черпаемо з нас самих, відроджуємося самі зі себе. Держимо в руках теж вязанку всяких ниток, котра зоветься: міць.

„Та на світі є одна сила, не від нас зависима, а від котрої ми єсьмо залежні. Не думайте, одначе, що маю на думці повітря, бо й на нього ми маємо великий вплив.

„Маю на думці: сонце!

„Так, ту огнисту кулю, що є на те, щоб усіх і всьо обділювати світлом та теплом, а від котрої, як говорять, залежне наше існування.

„Браття й сестри!

„Не без ціли вжив я тут слів: як говорять. Бо я є іншої думки. Чиж світло сонця обдаровує нас добродійством, як це говорять, чи може в воно для нас не то що безхосінним, а навіть і шкідливим? Як думаєте? Що до мене, то я переконаний, що ця розповсюднена гадка: „сонце є конешним благословенням для ростин“, то перестаріла, оклепана фраза, негідна усвідомленої, модерної ростини, котра живе й поступає з духом часу“.

Тут на хвилину замовк.

Старі дуби та липи зі сусідного ліса невдовіллям зашуміли, говорячи, що не вільно безкарно зміняти ладу всіх річей; а буйний лан хвильястого збіжя завзято притакував на кожне слово граба. Отже цей говорив дальше:

„Дуже добре знаю, що в нашім світі находитися партія ультраконсерватистів, яких ціллю є вдержання незмінного й своєчасно модного стану річий. Але будує на здоровому світогляді молодого покоління й надіюся, що воно не скоче руководитися в життю перегнилими поглядами, опирати свою гадку на божевільних здогадах. Миж, ростини, повицні мати в собі всьо, чого нам треба, ми маємо вистарчити собі самим!

„Не хочемо здорові голови класти під евангеліє, не хочемо тверді карки гнути під ярмо, хочби й ярмо сонця. Геть із тим підданством, геть із невільництвом! Як фенікс із власнього попелу повстане нове, гарніше, мудріше покоління, що задивує світі! Вже минув твій час, твоя влада хилиться до впадку, ти вже пережилася, стара куле, що глумливо ніби то сяйво плещ із блакитів!“

На цьому місці граб урвав свою промову, а доокіль згомоніло буйне колося на лані.

Потакуванням та бурливим оплескам не було й кінця. І в хорі розхвилюваних колосочків та бурянів, живоплотів і хащів ніхто й не чув рішучого спротиву старого дерсвинного роду.

А коли крики притихли, граб кінчив свою промову такими словами:

„Від нинішньої хвилі нашим кличем являється бути це, що люди називають: страйк. У день здержуємося від усякої служби, праці й ділання, за виїмкою хиба цього, що конечне до життя. А замісіть того в ночі живемо широким, буйним життям. Увільнені з ярма — кинемося в обійми тієї ночі, що з неї всю вийшло й до котрої всю в нас і через нас повинно вернути.

„Тоді будемо рости та розцвітати ще гарніш, аніж досіль росли ми в день! А щоб возвеличити ніч — розтворимо наші запашні скарби і нічю дозріваючі овочі й насіння стануть підкладом нового плоду нашого ростинного племені. Таке і лише таке життя буде нас гідне!“

Скінчив. Доокіль розляглись потакуючі шепоти, але відай чогось не такі поривні та менше живі, як першого разу...

* * *

Дивні речі бачили люди цього року. В день, коли сонце пригрівало й сміялося до світа, цвіти були замкнуті в собі, не наче хворі чи сонливі. Не було ніде й сліду рік-річного багатства барв та ріжнородності запахів. Огородники заломлювали руки, а ботаніки заходили в голови, щоб то воно такого могло бути. А що нікому й на думку не приходило ростинний світ пропріювати в ночі — то й не знали, що лише при млявому свіtlі місяця й мерехтячих зірок розтверались чаші цвітів та простягалося листя.

Невдовзі одначе показалися сумні наслідки страйкарів.

Збіжя, що його колося не могло в проміннях сонця золотити, звивалось та гнулося нестигле, докіль зовсім не припало до землі. Комаший рід не запилював 'замкнутих' чаш цвіточок і в зазміраючому царстві не могли творитись сочисті меди. В короткому часі сбімлілу землю покрили жовті листочки й із літа зробилася понура осінь.

В сумному царстві почали нарікати на граба, що звів та обдурив manoю всі ростини. А він мовчазно розхитувався в пишноті своєї золотої шати й час од часу могутнім зовом закликав:

„Якож ви малого духа, брати мої й сестри! Чиж ви не є стократно кращі та багатші? А що найважніше, чиж ви не є тепер більш самими собою, ніж колись за тиранії якогось там сонця? Тоді сторчали ви начеб то в якихось одностроях, в одінні справжніх казamatників. А якіж ви були тоді міщанські — як що не скажу: змужичені! О скількиж ви під цю пору покрасніли та зніжніли! Виж оце тепер справжні аристократи матерії й духа!“

І знова повірили йому обдурені, знемощілі ростини. І до останнього пожовкленого листка, до останньої галузки, що конала, до загину останньої каплі життєдайного соку — щораз тихше, щораз слабше гомоніли:

„Ми гарні, ми аристократи духа...!“

У дневниках, що їх ростини не читають, розписувалися люди про якусь невідому, неймовірно страшну заразу між ростинним родом, про неврожай, що мабуть і кінця йому не видно.

Та добре думаючі люди переконали всіх, що це божевілля дастесь вилічити, що це лише хоробливий та хвилевий стан, по якому невдовзі настануть кращі часи. Так і склалося.

На другу весну всюди загомоніло звичайне, правильне життя ростинного світа. У стіп самітнього, завмерлого граба зеленіли молоді та свіжі лани збіжя. Та граб не міг уже вслушуватися в радісні, спокійні гомони величнього гимну до Сонця, що його возносили в блакиті ріжнобарвні і запашні цвіти, роскішні дерева та творчесможні овочі, зединені із Тим, що його любили й почитали, не по рабськи, але з довірям, гей діти, — з милосердним, добрим і благословлячим Сонцем.

Альхемік

В кімнаті альхеміка починається сумрак. Останні проміння сонця клалися обімліло не велики фоліяли по поличках, голубили окрашені рукою картки рукописів, розложені по столах та стільцях, запалювали барвисті вогні в алембіках і тиглях, у рядах ваз та посудин, наповнених ріжнобарвними порошками й течами. На вогнищі, під кітлом дивної форми, палає синявий огонь, а коло комина вештається альхемік.

Був це сухий старець, одітий у якусь то волокнисту тогу й зі шапочкою на лисій голові. Крім цього мав на лиці склянну маску, щоби не вдихувати вбійчих випарів кітла.

Сонце клонилося за вежі й криші міста, крайнебо червоніло, гейби в обіймах огнів. Нарараз загомоніли з багатьох сторін то разом, то поодиноко, дзвони: „Ангел Господень благовістив Діві Марії...“

Альхемік погасив огонь і відімкнув половину одного з великих, готицьких вікон. Велику, вже добра сумрачну кімнату, заповнила срібна й журна, сильна й захоплююча мельодія дзвонів, що начебто хотіла її разом із її власником та його вбійчими творами пройняти чаром своєї благальної, молитової нутри. І тихо стало в тім кутку трійливих газів: огонь притих, погас, перестала булькотіти пара виварів й еліксірів, а перестрашений пугач сковався глибоко за піч.

Опертий на краті вікна, альхемік шепотів щось півголосом до себе.

„Вони спалили його... там, під тією вежею, перед своєю катедрою... кілька днів тому, о тій самій годині... дзвони били... немилосерні, зимні, ті босі, чорні монахи... нарід сміявся — кричав у дикій радості — психольогічна дикість юрби!

„О, мій великий учителю! Джерело правдивого знання! Який ти був добрій, який благородний! Таких не шукати по їх сповіданницях та проповідницях! Навіть малій комашці не бажав ти нічого злого, бо ти не вмів злобажати!

„Спалили його... вбили... як чарівника... магіка... А він же був тихий мудрець у всім значенні цього слова... Нішо не існувало для нього кромі книг і тиглів... Шага ні від кого не брав...“

Присунув собі високе, шкіряне крісло й упяливши свої очі в загасле вогнище — думав півсонно дальше.

„Чи ж не вільно витворювати отруї? Таж це наука й штука— як інші науки й штуки. Продаю свої продукти, як це й інші продають те, що витворили — совісно, після варгости — мій зарібок не великий, справедливий. І чи може це зватись безправним, чи може це бути каригідним? Я чув, що в околиці гине багато людей... мене обвинувачують... несправедливо! Це чиста напасть! Це ж діявольське підозріння! Чи ж я пытається нащо хто купує трутину, для якої цілі цей чи інший з еліксірів і ця саме крапля потрібні? Я вмиваю від того руки! Я так само журюся тим, як... цукорник, продаючи свої тісточки або шоколяди. А чи ж промисловці не продають страшних річей, дійсно, смертельних? Нащо здалися рушниці й пістолі, це страшне оружя? А штилети? Чи ж не торгають ножами й шаблями? Чайже не купують зброя для забавки, або щоби йти з нею до танцю чи шлюбу? А не всі тепер воюють з духами, бо просвічені й освідомлені! Що до мене, то ні кому не кладу на його дорозі навіть найменшої соломки, щоб тіщитись його упадком, а то ще й використовувати його. Мое життя — це життя тихого, побожного черця. Віддаю цісареві, що цісарське, а милостиню розділяю всім, котрі лише до мене застукають. Нема в моєму домі гульні, не діється в ньому нічого незвичайногого. Чайже кожному вільно бути тим, чим хоче, — як що лише не шкодить своїм близкім... навпаки, помагає. Одні потребують хліба, другі отруї. Такий уже завівся лад у світі! Хлібом живляться люди, щоб утриматися при життю, отруєю, щоби перейти до нірвани...

„Я не зміню цього, це суспільний лад і закон людства, — такий старий, — а лад і закон празлять світом, утримують людство в рівновазі. Чим же я в тім єсьм? Атом тихої, муравельної праці”...

І довго так роздумував старий, засушений альхемік...

На землю зійшла темна ніч.

Він запалив свою високу, оливну лямпу й при мерехтічім свіtlі заглибився в завмерлу науку минулих поколінь та віків — сам мамут, передпотопний твір, якимось чудом перехованій, живий і вбиваючий своїм знанням своїх близких із почуття обов'язку й пошанування людських бажань, спокійний у совісті чорнокнижник — отруйник.

І положився опісля до сну, а в ночі з остраху збудився, бо ввижувався йому кат, що прийшов його піймати.

А одначе його совість навіть у найтвіршому сні не вказала йому трупів цих людей, що їх убила його отруя...

Зерно пшениці

Осінь.

Хмарний та зимний день.

У повітрю колишуться дивно сумовитим шелестом золотаві листочки й падуть на нагу, чорну землю. На живоплотах блищає кріаво грозна дикого вина, мінливі красками дуги. Поволі, тяжко йде в гору мряка, по собіж лишає цілі низки вогких, блискучих сліз-перлин.

Крізь поля веться доріжка, грязка, повна вибоїв. Часом заскрипить нею хлопський віз із виверненим горі струженим лемішем, а пан його — перемерзлий мужик — забиває закостенілі руки. Часом перейде якось скулена постать із шапкою, затисненою на вуха, зі сумним зітханням, що здається таки зараз завмре у грудях і в оці.

Природу налягла якась туга. Не ця люблена поетами, вбрана ними в звучні рими, що дають іще звучніше в карманах золото. Не така, — а цей глибокий, сумний чар проминаючого, що так і відчуває свою кволість та безсилля.

* * *

В такий то день вийшов чоловік засіять ниви на своєму полі. Ступав поволі, бо тяжкий був йому перевішений з боку мішок зерна. Рука його, — цяж, що нею вчила його мати хреститись, а батько працювати, — сипала на землю круглі, золоті зерна.

Вузка була його нивка — як усі хлопські лани, — чорна, значена довгими борознами, що йшли рівненько, одна біля другої. Сівачеві здавалося, начеб цей загонець звужувався на противному кінці й кінчився майже клином. Та він привик уже до цього: адже й доля неодного є таким клином, гострим клином!

Ішов отже аж до кінця нивки, на вигляд вущого від проchoї частини ниви, хоч спразді таким не був. І коли обернувся, здавалося йому, що це той кінець, звідкіля прийшов, такий вузкий. І знова вертався там і сям: тут клин ставав щораз то ширшим, там нива безнастанно звужувалася. Здавалося йому, що шукає цього таємного кута й не в силі його найти.

Гей, кількох це людей перегонить отак своє життя. Шукають того, що лежить од них світами й коли найдуть — оглядаються назад. Видять у далині давно покинуте й вертаються

знову до нього, начеб тягнула їх там якась таємна сила. І переходить, минає їх життя в ось такій мандрівці то в одну, то в другу сторону... без вороття минає... А навпослід не доходять ніде, не розкладають ніде своїх шатер, щоби принести святий хосен собі й іншим, не зазнають супочинку ні миру. І стрічає їх остання година нужденних та зболілих серед тяжкої, безплідної мандрівки, неначе Агасверової блуканини за якіс провини.

Але сівач не був подібний до тих людей.

Він ішов стало і з метою, раз коло разу; брав борозну за борозною, глядячи з рівною печалювістю й любовю, щоб усюди впало його зерно. Сіяв добре, повне дрімучих сил буйного життя Й Божого благословення зерно й ішов раз коло разу...

* * *

І так одно зеренце опинилося само, самітне, втиснене між дві грудки чорної, вогкої землі. Серце стискалося йому з трівоги й жалю. Над вечір пустився дрібний, але протяжний дощик, земля розмокла, а зернятко запалося ще нище. Ніде й ніколи ще не було йому так темно, так мокро, так недобре! І здавалося йому, що то хиба прихідить кінець.

Гинути, так марно гинути без сонця й воздуху, що їх зеренце знало з часів, коли ним у колисці колисали вітри у вольнім, широкім просторі! між небом і землею!... Зійти так марно без квіток та пташків, без того всього, що полюбило було за днів свого дитинства!...

І задумалося, заплакало збіжеве зернятко за своїм колосистим домом, що був йому дорощий і гарніший над палати і скарби цього світа... й над своєю стебелистою родиною, котрої любих членів рознесено певно по незнаних йому місцях... задумалося зеренце над своїм дитинством тай заплакало в'д величного, щирого жалю за ним:

...Безмежний, здається, лан, а всюди колоски, а всюди стебельця... високі, зеленаво-жовті... то хиляться повільно, то встають... а як гляне в гору — там блакить, гей якась шафірова чаша, сперта краями на марморах гір і смарагдах лісів... там золоте божество, усміхнене, промінiste соняшко, таке добре, що й рівні йому немає... там жайворонки літають і лине їх сердечний спів, так дзвонить... так дзвонить... Ішов вечір; на синявому плащі небес зяєнів місяць, тихий, лагідний вівчар овечих турм, що бігають по небі й пасуться на зоряній траві сплячої природи, — сторож зеренця, дрімучого в пеленах... Лягала оживляюча роса, а безпечні перепілки стрясали її в сні крильцятами...

Деж ви, о деж ви, добрі часи, такі добрі гей той насущний хліб! Ви так єднаєте до себе молоду, ясну душу збіжевого

зеренця!; Тепер... перед останньою годиною, що прийде, що вже надходить, снує воно згадки, згадки... Час війни! Прийшов страшний день... задзвонила зимна, блестяча коса й зі свистом та шумом, що безнастінно дзвонить у вухах, робила стежку серед густого ліса колося... відтак граблі... звязали колоски, як безборонних невільників... і повезли з піснею тріумфу й окликами, загнали в ясир... а побоєвище остало пусте, тільки де-не-де лежали повалені колоски, сторчали будяки, хилилися маки... Але й там було добре... тільки братів, тільки сестер разом... навіть і чужі, може й з далеких країн... жита... вівса... ячменю...

Аж тут прийшло, страшна розлука! прикре прощання... Мужик ділить стебелисту родину й зернятка сипляться, сипляться... й не побачується вже ніколи, ніколи... Але зате в мішку сівачачується ще раз останній раз у життю, цікаві новинки.. кожний оповідає про себе, а спільну долю якось лекше зноситься, — так, — спільну... гей! гей!

Не могло дальше думати, щось страшного в ньому діялося... так, то без сумніву кінець... ціле бухніє-розкладається... ціле просякає вогкістю землі...

Зібрало ще останки своїх сил і кличе в розпуці:

— „Пошо мені було приходити на світ — родитись у такім нещастю, — коли такий мені кінець? Пошо? — гей! пошо?“...

... Що це? Якийсь голос, сердешній голос, ще здається походить з нутра — може в ньому був, або побіля нього — але рівночасно якимось чудним способом не був ним, а мав право правити ним і розпоряджати, як своєю власністю, — голос, що нівечить, замінює в порох, а рівночасно наповняє безмежним довірям і доброю любовю:

„Вір мені! Служи вірно моїй волі до кінця, держися дороги твоєго призначення, а вона заведе тебе до слави. Я бо сотворив тебе й опікуюся тобою й ховаю тебе в моєму серці!“

Й обтерло зеренце сльози й у руку Того, що так говорив, зложило перед сконом своє серце, бо чуло, що є Його власністю, а мало чисту совість і добре серце...

* * *

Весна! Сонце сміється, а його золоті проміння падуть на молоду, ясніочу красою й весіллям землю. Вона відроджується, зодягається. Дерева пускають базьки, цвіти цвітуть, птички літають і співають, а люди дивлячися кругом себе радінimi очима, говорять собі:

„Весна йде, весна!“

Усьо, що живе, співає великий і святий гімн відродження.

А наше зеренце? О, — це вже не кругле, золоте зеренце, ні! Там, он там, на зеленій ниві, між своїми братами й сестрами,

той свіжий і здоровий, милив і радісний колосок... То воно, знане нам зеренце, зеренце того сівача, що сіяв добре зерно й ходив по своїй ниві, раз коло разу — від кінця до кінця...

Цим разом розлягався голос не гейби з нутра, а неначеби бренів усюди і з гори і з долини і з усіх сторін, мовби був у світі, а не був світом і мав право правити ним і розпоряджати як своєю власністю... голос, що нівечить, перемінє в порох і рівночасно наповняє безмежним довірям і доброю любовю:

„Амінь, амінь, говорю вам, коли зерно пшениці, зіслане на землю, а не сотворене щоб осталось і було для землі, коли воно не ввійде в себе й не умре собі — не дасть плоду свого в свій час і жити не буде. Коли ж увійде в себе й умре, житиме й дасть плід у стократъ. Я бо полюбив його перед віками і тепер його милую.“

Т і н ь

Била північ. До дверей поета хтось задзвонив. Він устав із крісла, сумним оком поглянув на розложений перед ним папір, на зівялі цвіти у венецькій, кришталевій чарці й на кілька розпочатих фляшок тяжкого, пурпурового вина, що стояли на магоневім бюрку, викладанім слоновою кістю й перловою масою — і пішов отворити.

На темних сходах стояв високий, сухий молодець. У червоних од морозу руках мняв ширококрисий бриль. І хоч на дворі лютувала зима — на ньому не було зимового одіння, лише плащик із піднесеним ковніром, споловілий зі старости.

Він назвав поета й запитав, чи не мігби з ним поговорити. *Поет попросив його до своєї робітні, подав йому крісло близько вогня, що горів на комині та поклав перед ним столик із вином і закускою. А сам сів при столі перед розложеним папірем та зівялими квітками і ждав перших слів своєго пізного гостя.

Та цей ще стояв і довго розглядався по просторій, вигідно устроєній кімнаті. По долівці клалися від комина ясні плями тай довгі тіни, що на тому місці, де стояло йому подане крісло, наче збились до купи. І він це мабуть завважав, та ще й шепнув радше до себе:

„Тінь хай шукає місця в тіні“...

Сівши на краю крісла — зітхнув і з відтінком щирого подиву й великої пошани промовив:

— „Я прийшов до вас, добродію, бо хотів іще раз бачити вас перед смертю“.

Поет обернувся до нього на своєму англійському, буровому кріслі.

— „Ви хворі — пане?“ — запитав.

— „Вповні здоровий“ — одказав молодець, мнучи в руках бриль. — „Мое тіло здорове, але душа хвора. Нема вже в ній сили боротися зі смертю. Іду в її обійми... Та поки її холодна рука закріє мої очі, я бажав іще раз, ув станнє, бачити вас, добродію. Тому простіть, що в таку пізну годину...“

Поет махнув білою, ніжною гейби оксамитною рукою, не сказавши ні слова. Мовчки дивився на цю тінь, що сиділа на кріслі побіля комина. Цікавий це був чоловік, що в такій пізній порі перервав йому спокій: було в ньому щось людського, а за-

разом і нелюдського. Своєю поетичною душею вбачав у ньому якусь неозначену, страшну, ідливу й убійчу поезію. Та може це йому лише так видалося! — Молодець міг мати двацять кілька літ. Його обличя було якесь дивно замріяне й бліде гей полотно, риси дрібні і правильні. Волося мав старанно зачесане, а за ріст жіночий, схожий на пух. І очі в нього були незвичайні: великі, чорні, хвилями блестіли, наче іскрами сипали, то знова вянули, задивлені у глибину себе самих чи кого іншого. Голос у нього був тихий і звучний, та уста при говоренні ледви що рухались. Ні в мові, ні в мовчанні не вживав жестів.

Та найбільше зацікавило поета це, що між ним а тим чужим, познаним молодцем існувала якась невловима схожість, подібність радше дукова, ніж фізична. І та загадочна схожість бентежила його. Мимоволі майнуло йому через думку марево власної молодості... А однаке не міг у ній отворити споловілого плаща, ні викривлених черевиків, ані тих чорних, таємних очей. Ворухнувся на кріслі і скорим рухом випорожнив чарку до дна.

— „Маєте певно, добродію, до мене якесь діло, прошу отже!“ —

Молодець, що цілий той час сидів непорушно, навіть без ніякого виразу на обличі, почав говорити. А чим дальше говорив, одурманюючі були його слова щораз тим більше таємні.

— „Так і ні... З усіх людей на світі би, добродію, мали на мене найбільший вплив. Ваші твори я читав так довго, докіль не вивчився їх на пам'ять. Від тоді я жив у них, із них тай з ними. Це було моїм єдиним, правдивим життям“.

— „Простіть, ми ще не знаємося!...“ — заговорив поет якось дивно й несміло, бо відчув у цих звичайних словах якусь несуразність.

— „Навіщож? Цеж до нічого не придатне. Я безіменний, один із багатьох... із тих... там!“ І вказав рукою на вікна, заслонені густими, коронковими фіранками.

— „Вас, пане, я знаменито знаю. І як що сьогодні я бажав бачитися з вами, то лише тому, щоб ви були останнім чоловіком, котрого бачу, а той сальон останньою кімнатою, що в ній пропуваю; вона являється бути притвором моєї смерті...“

„Але годилося щось про себе сказати... Може літа моєого життя миналися за склеповою лядою, де я додавав цілі колюмни смішних та зимніх чисел, продавав якісь запорощені книжки, що про них раз у місяць хтось несміло допитував; то маловажна проза — це знання й наука. Здається мені, що ніколи не доводился мені продавати ті ясні, вітряні томики, з яких дишуть змішані чари, одурманюючі запахи, щебетання та

шелести шовку... Так думають принайменш отті, що громадами приходять їх купувати. Може так воно колись було... хто знає? А може що іншого... Може бажав я колись творити: писати вірші й ясніти, як ви, шановний пане?“

Вмовк, наче заслуханий у якісь далекі мельодії. Поет не переривав, не міг переривати.

„Тямлю, як перший раз побачив я вас, пане. Було це в літку, на провінції. Ви приїхали були там мабуть у гостину. Всі говорили про вас. усі: великі й малі, ті, що щось знають і ті, що нічого не можуть знати.

„Попереду всіх стояли ми, молоді. Ми, пане, горнулися до ваших творів, як до прапорів і наших кличів. Ми вірили в слово — воно мало крила, — і достррювалися ми до тих крил, — бо це нас тішило. Ми вірили в пісню — вона була сильна й запашна!

„Памятаю ту хвилю, в котрій переїздили ви повозом у товаристві двох пань, що про них говорили, начеб то вони були... я на них не глядів, не бачив їх, я дивився з подивом та почестю на вас, шановний пане. Може ви мене бачили, а може й ні. Але ви кинули мені тоді в привіт погляд так, як це кідається монету жебракосі, або таке то легке, скоре слово: „не маю нічого для тебе, іншим разом...“

„Сьогодні знаю, що поетом я не був тай не буду, тоді одначе думав я, що стану похожим на вас, бо те, що ви, шановний пане, виразили на пергаміновому папері в сафяновій оправі, я наскрізь одчував. І моя душа була відгомоном звуків цієї гарфи, що її ви, шановний пане...“

Перервав немоаби з утоми. По хвилині сильнішим голосом у скорішому темпі проказував свої слова дальше.

„Пане! Ви не свідомі цього, що робите, коли сидите оце тут над папером, при цвітах і вогні, а думки, гей потічні хвілі, пливуть, пливуть...! Не знаєте, кілько то людських існувань одною рисою перетворюєте, зміняєте, формуюєте! Ви не спроможні проймити оком непрочислених скитальців по царинах життя, що їх ви перетомили та зломили. Ви не відаєте, кілько життедайних корінів підтяли, кілько то присудів смерти ви підписали на тих білих чвертках паперу... Гей, бачу я їх усіх під авреолею очіх зівянутих, умираючих квіток!

„Миж тим живемо, що ви, поети, пишете... вироблюємося після ваших ідей, що їх переливаєте не на папір, але на наші молодечі душі. Наша юність живе духом ваших думок та творів, наша молодь — це молодь ваших творів! Як що ви їй покажете шляхи тудою, де роскоші й роспusta під ніжними вашими заслонами святкують свої оргії, — вона буде ледача та нуждарна. А як захочете її ви мати чистою та доброю, то вона такою

й буде, як лише вітхнете в неї запал до змагання. Ми, молоді, віримо в те, в що й ви вірите, ненавидимо, що й ви ненавидите. Від вас залежне й це, чи молодець у прийдешності героям стане чи падлюкою, чи, дівчина на жінку виросте, чи на наліжницю. —

„Багато річий ми навчилися від вас, панове поети! „Стати чоловіком у повному значенні цього слова“ — це гасло, що його ви нам піддали. Отже простс й одважно, без права й без правди! Запиватися вином, упиватися коханням до безміри, із усмішкою на лиці віддатися грі щастя та судьби — було нашим зовом, що зродився на ваших кличах, стало прославленою повнотою існування, тріумфом чоловіцтва!... Думаю, що знаєте легенду про того чарівника з Гамельн, що своєю грою чарував щурів... Так, ви йшли перед нами, сірою юрбою, а гомони ваших арф, мотаючи й звязуючи вільні душі, казали нам покидати хати батьків, в родинні огнища... Ми йшли за вами, за чудними гомонами, як сонні, гей омлілі... ми йшли над пропасть... А там ви станули й затрималися, бо завсіди були самі собою... але ми, що стратили свідомість самих себе, ми не знали вже де шлях, а де розпуття; ми, що не мали вже власного почування ні волі... ми летіли наперед, летіли — аж на дно... І це лише бачили ми, як ви, великі чародії, всміхалися! О, якби ви знали, кілько то тіний через вас снується в цьому світі, кілько бездольних бродяг скитається по ньому, кілько то лукавих дум блудить по країні! Але ви не знаєте — й добре вам із тим! — а може й не хочете знати?

„Я також ішов за приманою вашого чарівливого голосу, — йшов — до цього вечора, до цієї ночі, — як сліпий, гей сплячий!

„А був я помічником у книгарні. Любив ставати за заслоненою вікна, призначеного виключно поезії... вашого вікна, панове поети! Чого там не було! Цілі світи, цілі душі під ослоновою паперу або полотна, — скіри або пергаміну!

„Я радів читаючи на обличях і в очах прохожих вражіння з цих заголовків, мот і думок. Були там і розотворені книжки. І здавалося мені, що це справжня вівісекція. Один читав про колиску й тихе селище родинне, другий про лікарні й доми божевільних, інший знова шукав писання про гріб та кладовище. Одному забилося серце, другому переставало бити...

„Тоді, пане, ви перейшли попри мене зі своєю чарівною, одурманюючою гарфою. Мною оволоділа якась могутня туга, що влила в мої жили гарячу кров і сірку запальну... На фоні небосхідних, пошарпаних обломів розтворилися перед очима моєї душі якісь степи... якісь простори... а всюди... як би духове трясення й розпадення землі!

„І вибила моя година: я покинув склеп і працю, прімкнув двері рідної хатини, а дорогу до Того, котрого звуть Богом, засипав камінням та пісками... І розторощилася лупина моєго човна... розбилася в тріски... на прах...“

— „Пане! пане! що ви...“ — крикнув перебиваючи трівожний, переляканий словами молодця поет. Інстинктивно відчув, що тут немає йому як боронитись, але мусів чайже хочби для декогум завізвати якусь силу, заклястися на щось, що спинялоб та нівечило ділання оцих страхітливих слів.

— „Тихо!... не намагайтесь надавати собі марної поваги, не ховайтесь в ріси плаща, здertого на цю хвилину з якоїсь мрачної величин! Це зайве для нас! Є поезія! Так! Є, пане, поезія й поезія... й чи знаєте, що воно: „поезія!“ Мені, пане поете, нічого не жалко. Я — життя поезії, я — тінь життя! Чи слід отже жалкувати за чимось? Вже пізно... я забрав пансові багато дорогочого часу... Простіть мені — прошу! Тепер знаєте, чим я є супроти вас? Я прийшов сюда в перве й уз останнє, немов дитя неправого ложа до тієї людини, що є його батьком, а котрого воно не сміє називати: тату!... такого імення не носять... але в серці любить... якесь безіменне, нуждарне... — В одній книжці, що її певно не знаєте, а в котру я не вгlibлювався, бо це книга світильців, написано; „Вчителю, ми всюдо для тебе покинули, щоби йти за тобою, щож даси нам у заміну?“ Ті слова завели мене, шановний пане, під ваші двері... Ми все вже покинули, щоби йти за тобою, наш пане, й нічого нам уже не осталось... Не маємо вже підошов у чобіт, а грязь тисячів доріг зжерлася в наші нагі, покалічені ноги... Не маю й кількох сстиків на склянку кави, змучений самим собою, пепертомлений, ослаблений голодом, пянствем та розпустою... Моя мати з білим, срібним волосям на голові носить воду й міє долівки, щоби не згинути з голоду під тією будівлею, що її деякі вважають найбільшою дорогоцінністю, під церквою... Щоби купити собі поцілуй і тіло дівчини, я брехав і крав, а мое чоло було погідне... Людська справедливість тримала мене не раз у кайданах, але я уподібнювався вужеві, змії... Замісіть імення маю на поліції число, замісіть гроший — діри в кишенях, а замісіть ідеалів маю порох у серці, гниль у мозгу й уяві... Зловіщий, а чарівний вітер зробив у моїй душі справжній пустар... Був у ній колись Хтось... нині не знаю навіть, як називається... й нащо?... Нащо?...“

„Остало мені ще оце єдина, останнє добро!“ І наглим рухом, що в наслідок його дотеперішної апатії й нерухавости поділав на поета, як електрична струя, моя удар грому, — виймив ізза розіпнятого на грудях плащика малий, чорний револьвер.

„Будьте спокійні... ха, ха... сідайте, пане. Аджеж поет, що силою своєго пера може доконати неймовірних діл, нічим не зворується...

„Хочете мене відпровадити, пане? Зараз одійду, зараз... Є люди двоякого рєса: один пишуть вірші, а другі віршами живуть. Кінець перших — знаєте чайже ліпше від мене, пане, а смутний фінал других (його вже я ліпше знаю від вас) — вистріл, чорна смуга диму й труп!! I то навіть ні, бо ми вже не люди, а тіни — ми ніщо!“ Ха, ха, ха! Поет! Ми всьо, що мали, покинули для тебе, щоби йти за тобою, щож нам даси в заміну?“

I зареготався грізним сміхом, що морозить кров і духа шарпає в шкаміття... Підійшов до вікна, зірвав фіранку, відімкнув...

На дворі царювала чорна й глуха ніч. Лиш дерева поважно, жалібно шуміли...

Трагедія взійшла у цю кімнату — й вікно отворили людські руки не на те, щоби змінити її на іділлю... не на те!

Молодець оперся плечима на палісандрові варцаби, а в руці стиска малий, чорний револьвер.

Поет дріжав у своєму кріслі з поручями. Зуби йому цокотіли, голова ваготіла, руки й ноги тремтіли, а серце, здавалося йому, билося високо, десь тут же таки під сухою й дивно вузкою гортанню. Чи чув усьо? Не мігби на це відповісти, не міг би зібрати своїх думок, отяметись. Чи чув це, що тепер знова тихесенько й неначе безгомінно шепотів його трагічний гість?

„Оце вже всьо, що мав я вам сказати. Простіть, що тільки часу забрав я вам, шановний пане, — але я думав, що це вас зацікавить, що ви сердечно розсмієтесь, коли будете знова в товаристві своїх любок, котрих я особисто відігнав од вашого порога. Я надіявся, що ви спімнете мої слова, коли ввійдете вранці до кімнати своїх діток, що кликатимуть: „Ми так боялися — кімната татка була пуста — де татко був?“ Я гадав, що ви спогадаєте мене, як на заленому столикові своїх видавців побачите купу золота... Добраніч вам... шановний пане!...“

Як автомат, не знаючи, що робить, піднісся поет із крісла, щоби після звичаю відпровадити гостя до дверей. Дорога до них видавалася йому найтяжчою в життю, без кінця... без меж...

Молодець немовби вичитав оце в його душі й поклавши руку на його рамя — прошептав:

„Не турбуйтесь, — спасибіг вам... пане, — тудою блище!...“

І другою рукою показав йому вікно.

„Чи думаете, що воно небезпешно? Де там! Чи це третій поверх, чи партер, — для мене — тіни — й для вас — поета — байдуже! Спасибіг і... до побачення!!!“

Одним скоком опинився на мраморному окрайцеві вікна.

Поет підійшов, а радше приплентався до нього і протягнув руку... та вже лиш пустий простір ухватив нею...

З долини долетів до нього один — єдиний зойк, глухий, невідомінний...

А під вікнами зловіщо гомоніло: до побачення, до побачення, до побачення!!!

Дикий виноград

В осени широке листя дикого винограду червоніє, золотом та пурпурою блестить...

По городах і парках румяніє дикий виноград і здається, що десь з гори, з під листяні коруїн деревин звисила омліваюча, голову душа осіннього сяйва заклята в його галузку. Видеться тобі, що це її буйний, мінливий волос — забагривши в барвах кервавої зорі заходу — по живоплотах розстелився. Коли ж на винній, благородній виноградині дозрівають червоні й жовті грозда, галузка дикого винограду вкривається й гордиться багряним та жовтим листям.

Давно колись — ця дика виноградина була благородна, гарна та роскішна, що року овочами крилась. Стелилася вона по березових, білих вориннях, побіля муру, де соняшко щодня в полуднє проміннями витало. Любити її небесні пташенята й зі щебетанням у її галуззю, в тінях її широкого листя, наче під журникою, опікунчою долонею, клали собі гнізда. Соняшні промені пестили, сповняли солодістю й легесеньким, барвистим пухом обплітали навислі ягоди, а вечерові роси змивали з них усякую порошинку.

Але вона, ця винна лоза не раділа своїм життям, не тішилася своєю долею, хоч щасливіша була від багатьох інших ростин. Забажала іншого, просторішого світа, почала одним то другим усиком цікаво заглядати поза свою білесеньку ворину. Здавалося їй, що там краще, роскішніше можна бути.

Перекинулася отже через мур на північну, темну й зимну сторону. По гонтарному дашкові просувалося ніжне та довге галуззя щораз жвавіше, щораз сміліше. Й усе вмовлювало в себе лоза, що там гарніше живеться, що щойно по тамтій стороні можна буде розжитися свободним, повним життям.

„Не знати, навіщо маю коротати своє вікування на тій оце деревляній, поганій ворині! Пощо маю що року давати підтикати себе й перегинати на всі сторони, чому маю давати обривати людям мої гарні ягоди, не налюбувавши ними до схочу! Там — що іншого! Там царює тишина й спокій; там ніхто не буде мене шукати, ні обтинати, ні переслідувати. Відсіль нічого не бачу. Передімною розпростерлися якісь непривітні городи, а надімною погане кризище. Там же на виду простяється

весь світ. Його вже я трохи й бачила і знаю, що там мені, найблагороднішій ростині найкраще житиметься. Найважнішеж тепер оце, що скаже на мої наміри мій родич, старший пень? Йому тут добре, бо від уродження зжився з оцею кришею й городом, — але я, я чайже зовсім щось іншого!“

І почала ласкавитись та приголублюватись до батьківського пня, щоби позволив їй розжитися власним життям. А старший, досвідний пень, що всіх своїх діток сердечно кохав, зашумів листям тай промовив:

„Важко мені, моя доню, невимовно важко, що не вмієш оцінити свого щастя, що батьківське селище тобі непривітне. Глянь лиш от хочби й на мене або на твоїх сестер, що від давніх літ тримаємося нашого муру й ростемо, радіємо життям і плодами нашого живла. Співаючи прилітають до нас пташенята, гомінкі бджоли радісно оповідають нам свої пригоди. Весело нам і щасно! Не йди від нас, моя дитино, остань із нами!“

Але молода галузка стояла таки при своїм і не давала за виграну, хоч довго й мудро переконував її ще старий пень та вговорювали сестри.

„Щож, не можу насиллям накидувати тобі мою волю! Сьогодні в світі тай у нас також усьо розкладається, всюди розлітаються звязки, всьо змагає до власного, незалежного й неодвічального буття. Колись може й пізнаєш, що правда по моїй стороні та що я бажав і бажаю тобі добра. Але йди, відлучися від нас і хай на чужині тобі ліпше ведеться. Одно тобі ще скажу: там не родитимеш овочів, моя дочки!“

Сумно звісила голову галузка, засмучена тими словами. Мусіда звести, зі собою борну: з одній сторони свобода та вільність, з другої же гарні й сочисті немовби з криштального скла овочі, котрими що року так раділа й гордилася.

„Вкінці, нашо мені цим журбуватись! Може то неправда? Може родич про це добре й не знає? — А в тім, нашо мені їх? Чайже пожиток із них мають лише самі люди. А я не хочу нікому служити, працювати для людей не буду, тогоб іще мені недоставало! Я бажаю жити для себе, хочу бути рівноурядненою з усіким, хто для себе чепуриться й цаїте. Я змагаю до визволення зпід тиранії та гніту. Що овочів мати не буду — не велика шкода, це мені тепер саме й на руку!“

Відлучилася отже від своїх сестер і перенеслася на північну сторону муру, де запустила коріння в тверду й засохлу землю. Залагодивши це — розглянулася. Сумно тут було та зимно — не так, як це їй видавалося тоді, коли з верху криші розглядалася по новому принадному, барвистому й запашному світові.

Пташки цілком тут не прилітали, лише інколи закрякав крук або в ночі запугали сичі. Ні однієї соняшного променя не

видно, а мухи навіть на лік не подиблеш. А на землі бодяче й буряни, проміж яких проходжувалися жаби. Вони одні тужливо рахкотіли, мовби плакали за сонцем, за свободою, котрої не знали, а про котру й марити не зважувалась.

Сумно для нашої галузки прокапарилося літо, надійшла осінь.

„Тепер по тім беzi мої сестри пишаються красою своїх червоних і жовтих ягідок. А я?“

І душе, як колинебудь, заболіло її серце на цю згадку.

„На злість покажу їм, що й я можу мати овочі!“ І силкувалася видати овоч, до всього ж іншого цілком ізбайдужніла. Ale кілька ягідок, що їх вона вилонила, були маленькі, як головки від шпильок, а такі квасні, що й мухи від них утікали.

Заплакала сердечно винна лоза над своєю гордістю й пихою. I почала молитися до Великого Бога ростинного світа, котрий піклується й опікується й найменшою травинкою й наймарнішою галузкою.

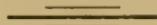
I склалося, що де впала слізоза на її зелений листок, замінювалася відразу в барвну перлину, котра розплি�валася по цілому листкові пурпурою то золотом. Невдовзі вся галузка заблестіла барвами веселки.

I так воно що року діється.

Дика виноградина, що розстелилася по городах і парках та накрила собою паркани та пні дерев, рік-річно в осені, тоді, коли благородна винна лоза радіє своїми плодами — жемчужиться барвами своїх листків і веселить своїм видом людське око, — вона, що не хотіла кормити людий своїми ягодами. I здається, голссять ці барви стару правду, що хто відлучується від пня — не видасть плоду. I тоді, коли то требаби було радіти її своїми плодами — вона румяниться та жовкне на доказ тієї правди, що після неї казав вести життя Творець, надаючи післаництво і призвання усякій речі.

О дикий винограде, роскішний у своєму безпліддю, — не думати тобі вже про збирання вина, не гадати тобі про ті хвилини, коли то ковші наповнюються сочистими ягодами!... Ale й для тебе може прийти хвилина, що в ній вільно тобі буде злучиться з винною лозою, твоєю матірю. I повернувшись до старих обовязків, — вернеш і до своїх прав!

Ale й від тебе перегодом відлучиться горда й своєвільна галузка, бо доки світа, доти виноградина буде благородна і дика, щоби по всі часи потверджувалася правда, що її Господь сказав перед віками.

Світло в теміні

Я сперся на поручя монастирського ганку. Побіля мене стояв старий, біловолосий ігумен з виразом великої погоди духа й неземною задумою на обличі.

На дворі леготіли тихі, вечірні гомони й обімліло клалися на притомлений світ. Сумовиті борі по горбах лебеділи прощальним щебетанням пташенят, що тулилися безпечно до своїх гнізд. А впрочому у цій чернечій стороні, далекій од усякого світового гамору, наче сотвореній на леліяння вищих, досконаліших, освячуючих думок, царювала тишина.

Дух цієї монашої оселі був тихий, роботяжний і благословений. Його сірі постатті мали в собі щось такого, що блестіло тріваліше від золота й клейнодів, а зорило й загрівало того, що з ними стрічався. Вони йшли своєю самотною й тернистою дорогою й жили серед світа, творили добро й помагали своїм землякам, а були мов не з цього світа, так осліплюючого, одурманюючого, шукаючого лише самого себе.

Стояли ми з ігуменом на чудово різьбленому ганку і гляділи на мерехтіння перших зір. Блідолицій місяць блідим промінням простелював зіркам шляхи по синіх плахтах неба.

Я розповідав про міста, що в них бував під час моєї подорожі по землі й у згадках убірав їх у шати сумраку, обдаровував їх живчиком вечера.

Саме в тій порі над містом здіймається луна світильних пожарів і при відгомочах кошиарного містового життя пнетися в синє небо. Запалюються сітки й тисячі лучистих і жарових, газових і нафтяних лямп. Людська штука красить сяйвами світла вулиці, майдани, будинки й салі.

І ніхто не глядить на небо, де запалюються стократ гарніші й досконаліші світила, бо всякого займають ці людські каганці.

І горить, сутіниться людський рід при тих огниках землі, бавиться й гуляє, радіє й плаче. В душному ореолі цієї світильної заливи міниться всяка плиткість, полискується томбак і позлітка. Навіть зло, прижмурюючи очі, здіймається й царює.

Лиші чорні, поважні Божі domi творять плями й по безтінній царині людської плиткості кидають довгі, сумовиті тіни, мов зажурені життям людий мистецтва й винаходу. Вони одні зі своєю вічною лямпою, що тремтить у їх нутрі, як кровава

сьоза, вміють oddati свій поклін величям ночі й царюванню тишини. Вони одні — як і ті ліси по горбах, як птахи в своїх гніздах і ці темні монастирські мури по глухих закутках землі з сірими постаттями, що з тією Божою лямпкою духа, певно й витрівало, ступають по зоряних дорогах Всешишнього...

„Колись читав я, що глянувши на землю з підсоняшних просторів, побачимо її в інакшій формі, ніж звичайно. Переходить вона з кулистоого віду в рід глибокої чащі, котрої бездонна глибина тим більша, чим звищої точки на неї дивимося. Беру це як слабий символ погляду, яким Всеможне Милосердя обіймає нашу землю. Воно мірить не нашою мірою, дивиться на речі не способом нашого ока, але зовсім одмінно... О, пригадаймо лише собі...

„Цarem усіх видимих і невидимих сотворінь і Творцем всесвіту... Своїм власним сотворінням дає себе прибити до хреста й найбільший нуждар через свої гріхи вбиває глибше тупі цвяхи в його кріваві, а так милосерні руки, сильніше затискає терневий вінець на Його зболілу, святу голову!

„Так, так — мій Боже необнятний, о Боже мій любий!...

„Браття!

„Якби то ми, ті самі люди, що грішимо й докоряємо Богу Синові, діти сумерків, що з погордою й зневірою кличемо: 'Коли Ти Бог, то з'ступи тепер із Твоєго хреста!' якщо би ми могли хоч через кілька хвилин одчути на собі те, як терпіть, як слабне та конає той усемогучий Бог на своєму хрестному престолі; якби то ми в нашій гордій та самовільній душі хоч через один мент могли знести той вихор осамітнення й смутку, що пустошить і морозить сердешню душу Того, Котрого кожний удар серця є любовю, Котрий усією силою духа прагне тієї приязни, — то я переконаний, що зігнулися і найтугіші коліна, змяклиби й найтвердіші серця і найбільш висушені та замерзлі очі зайшлиб кервавою сльозою...

„І булоби багато Павлів, бо по такій хресній муці ніuto не може бути дальше Савлом, хіба що не бувби чоловіком!

„Бачиш отже, мій любий, що Божий спосіб глядіння на світ одмінний од людського. В Його очах гори є долинами, а Його дух пробуває між убогими духом, у низовиннях... „Скинув сильних з престола і підняв смирних“ співається у величаннях на утрені. Глянь тільки на Вифлеєм, на Дитя, що є вже Христом і перед котрим падає ниць і небо і земля і пекло!...

„Хай жеж буде мені вільно думати, що ті величаві, ясніючі світила людської штуки над западаючим у сон містом — є в очах Бога менші вартні, як бліде ссвітлення кімнати простих людей, робітників і ремісників, кімнати, в котрій уся рідня при образі

Пречистої Діви молиться і бється в груди, а темінь прорізує
мляве проміння одної свічки!

„І всяке світло, яке вважається виразом людської цивілізації й творчої сили, задля своєї прислуги для світа є на шляху до злого, на широкій улиці гріха, є темнотою й нічю в очах Бога... Його, що й у світлі односотикової свічечки бачить відблиск Своєї Святості, тієї, що одиноко є щирим Світлом і правдивим Днем...

„Завсіди здається мені й нераз роздумую над тим, що коли Бог дивиться на нашу землю, то темінь бачить там, де наші бідні очі в земній поволоці й зі земною силою запримічування бачать море світла. Він любується в зіронці на небі, більшій од цілої нашої землі, любується в слабенькім свіtlі святогіванського хробачка... Він каже зіянутим квіткам пелюстки до світла простягати, а соняшникові значити ходи сонця й на землі...

„І краще робить чоловік, коли марне, бо дочасне своє світло ховає в глибинах і не бажає світити свічку своєї душі попри вогнища Божого світла... Тоді щойно має благословенне право нести перед собою ту зірночку, як мудра дівчина та добрий пастир... А душа станеться ясним, погідним чудом, відбиттям молошної Божої дороги, міліярда світів, що іх освічують і бережуть, лагодять і кріплять дорожковазні в темінях, правдиві, життедіянні Божі очі”...

Ніч була тиха, місящна... У наших стіп, у тіннях дрімучого спокійного монастиря з одного і похмурого, таємного ліса з другого боку, над потічком, видніли розкидані хати монастирського села. Денеде ще блимало по вікнах світло. Денеде просили душі Божого світла в теміні...

Поволі простягнув старий, срібноволосий монах свою тремтічу десницю й над горою й лісом, над рікою й селом зробив великий, преясний знак христіянства..

Потім низенько склонив свою голову, зложив руки навхрест під свою сірою рясою і звернений до мене промовив:

— „Слава Ісусу Христу!”

—————

—————

Притча про хліб

Оноді стрічає мене на вулиці мій знакомий і в обуренні безладною, сквапною мовою розповідає пригоду, яка йому щойно перед хвилиною приключилася.

А було це так:

Вранці вибрався він до підмійського ліса на горіхи. Коло рогачки побачив він стару бабу, що сиділа при ковші здорових, ліскових горіхів. Захвалюючи свій товар радила йому собі купити.

Він подякував, кажучи, що саме задля горіхів іде в ліщину. Тоді перекупка всміхаючися кличе поліціянтера. Цей пояснює йому, що після найновішого королівського запорядку нікому не вільно зривати горіхів на власну руку. Тому й радить йому купити собі їх у перекупки, котра має прізвіл їх продавати.

Ця пригода вивела моего знакомого з рівноваги й він, наматіркувавши бабі й поліціянтері, ніяк не міг успокоїтися.

— І щож ти на це, га? — То безправство, то наласть на гладкій дорозі, то...

— Чи маю сказати тобі мою гадку? Моя думка така, що хоч твоя пригода є незвичайно цікава й небуденна, то все ж таки сам запорядок зовсім слушний і справедливий, як що візьмемо під увагу...

— Що за увагу, під яку увагу? Цеж ярка несправедливість, тиранство, обмеження особистої свободи...

Я завів його до одної затишної каварні, де можна було без перепон порозмовляти.

-- Гм... отже й ти захвалюєш той модний, цікавий спосіб, який намагається викинути всякі особисті пошукування й досліди. Після тебе требаби було в багатьох речах, як що не скажу в усіх, піддатися правам, приписам, законам, приказам та догмам, що обмежовують наше свободне ділання та в'яжуть нам руки в якійнебудь самостійній праці. Сліпе, безкритичне піддання себе — це ваш клич! Та про що тут і балакати! Чайже я маю право шукати й зривати собі горіхи особисто й коли хочу, а не єсьм обовязаний діставати й брати їх з ласки якогось там розпорядку чи встанови.

— Прости мені, мій друже, та порівнання, що його ти вжив, недобре. В кожному разі думаю, щоходить тобі о правду, так? Як так, то мусиш признати, що горіхи не є конечно потрібні до життя, то й краще буде, коли за примір у цьому випадкові візьмемо щось потрібніше, щось необхідне для життя, от хочби й хліб.

Хліб для нас є неперечною конечною субстанцією, о нього просимо словами: »хліб наш насущний дай нам«, бо завжди нам його для життя треба. Хліб є такоже само необхідний для нас, як воздух, світло й вода. А проте то всьо нам ні з якого приводу не належне, це всьо даром дані дари, що іх дістаємо без нашої праці й старання, навіть без прохання. Всі, без вимку, маємо їх під рукою, а свідчить про це хочби сей один факт, що живемо. Отже ці всі необхідні речі, ці дари, можна назвати щоденним, насущним хлібом, бо без них життя не було б можливе.

Візьмім під увагу й саме життя. Ми дістали його без нашої вільної волі, без ніякого співділання з нашого боку. А мимо цього не гризе нас совість, що живемо, що вживаємо даного нам життя! Такожж саме не вважаємо лихим цього, що користуємося без найменшої натуги й старання з нашого боку воздухом, світлом та водою.

Чому ж маємо відкидувати правду, яку дістаємо оттак, як і ті дари, цю правду, що її зовсім слушно можемо назвати: насущним хлібом духа? Миж духово живемо й черпаємо моральні сили з тієї правди так само, як фізично живемо в воздухі й із матеріального хліба черпаємо сили тіла. Як що ми малиби виключно вільною й самостійною волею доходити до правди, то задля нашої слабкості й недосконалості ми її цілком не осягнулиб або створили якісь сурогати правди й у них, як у поганські храмини, складалиби свою віру. І чи ж можемо серіозно думати про те, що глядячи звищої точки на ці недосконалі або неправдиві правди а зглядно неправди, будемо почувати себе задоволеними? Мабуть що ні, а те вдовілля, що його ми створилиб у нашій свободній волі й свободі, обернулосьби в нівеч та знеохоту.

Чи ж терпимо ми через те, що не намічуємо на небі сонцеві шляхів і не запалюємо на ньому зір тай місяця, що не во-лодіємо як монархи або хочби й одвічальні редактори воздухом, який опоясую землю верствою такої то висоти? Чи може страждаємо запро те, що хоч утворюємо й імо хліб — але ні одного збіжевого зерна не в силі ми створити мимо всіх винахідних знарядів і цілої нашої неперечно великої науки? Чи ж саме в цій нашій науці не приймаємо що дня, майже кожної хвилини, безлічі правд та догм, не чуючи найменших докорів совісти за те, що іх усіх ми самі не створюємо?

Спробуй, мій любий, відкинути всякі правди людської науки і знання, що іх ти власним трудом не відкрив! Будучи льогічним — одкінь усякий корм, що його істоту не прибав ти своєю власною працею й свободною волею! Відкинь нарешті воздух і світло, що теж не є твоїми творами, і скажи мені тоді з рукою на серці, чи будеш через те щасливіший і спокійніший? Скажи щиро, чи будеш міг узагалі жити? А хочби ти й жив при та-

ких обусловлених умовинах життя, то чи не будеш якимось независимим соторінням, загадкою небуття, беъзсенним та ні в чому доброму непричастним?

Коли ж приміриш це до духового світа — то загубишся в теміннях ночі, що її в ньому застанеш. І силою власного духа не зумієш ти цієї ночі ні розвіяти, ні просвітити. Питаюся тебе: чи не попадеш у завжди простягнені руки царя темноти й неправди, заки натугою твоїх слабких та сумрачних змагань спроможешся на викресання хочби лише одної правди?

Так, як воздух та вода, світло і хліб були на світі ще перед твоїм народженням і позістануть у ньому й по твоїй смерти, — так і великі, конечні й необхідні для духового життя правди, що є справжньою вільністю, вживанням і роскішю духа, були перед тобою й остануть і по тобі. І чи ти забажаєш піддатися їм чи ні, чи покоришся величі їхньої трівкості чи ні — вони полішаться по віки в своїй незрушимості.

Але стократ сильніш, стократно глибше й небезпечніше зворушить та потрясе тобою цей момент, що в нім ти станеш до борні з оцими правдами й замісі сірого, а неоцінитного вбрання покори зодягнешся в шати гордині й самолюбства. Бо покора приймає дари для фізичного життя і хилиться перед даром даними добрами для духового життя... А оцим то життям духа й нашою свободною волею, працею й запопадливістю зєднуємо запрацьовуємо собі вічне життя.

І хоч цього минучого, хвилевого життя не маємо в нашій свободній волі, особливо що до його почину, то маємо за те повну вільність і свободу що до нашого місця в вічному життю. Тому й не покидати нам старих ціннощів та не трудитися надтворенням нових правд, але при допомозі, в світлі й середовищі тих перших — треба нам намагатися своєю працею, трудящістю й старанням як найсильніше зєднатися з Тим, що їх дав і казав їх приймати...

Тому й мав я рацію, мій друже, на початку цієї мови, а радше: цієї притчі про хліб, сказати тобі, що з огляду на правду твоя весела подія з перекупкою й лісковими горіхами є вповні слушна й справедлива, бо ліщиновий гай є власністю того, котрий видав такий розпорядок,... отже

Мій знакомий знудився цією мовою, бо в душі не хотів погодитися зі своєю судьбою. Вхопивши в руки бриль попрошав мене кількома прізвищами, що їх перед годиною кидав на голову перекупки й поліціята, гримнув дверима й вийшов.

А я, користаючи з цієї пригоди моєго знакомого, рішив прилучити нашу розмову до збірки оцих притч.

„...Мій мир даю вам...“

»По правді лучший є покірливий селянин, котрий служить Богові, ніж гордий мудрець, котрий не дбає за себе, а глядить за круженнем небесних планет«.

(З „Наслідування Христа“
ки. I, глава 2.
Томи Кемпійського).

В італійських місточках та селах, що наче ластівчі гнізда притулилися до сточиш гір, можна часто бачити гірше чи лішче заховані фрески й старинності.

Тут при вуглі високої, вузкої камяниці, під бляховим, позагинаним дахом, побачиш Мадонну з Дитятком, там знова зразуж таки по сявах стигматів пізнаєш сірого від дощів та вітру св. Франціска, це „нуждарне Боже сотворіння“. На іншому місці над вищербленою лямпою угледиш деревяну решітку, а за нею благий погляд великих, спокійних і святих очей.

Перед такими фресками нераз можна бачити просту, звичайну вервицю або параманець, інколи й китицю зісохлих квіток або віночок з мірту зі стяжечками, що колишуться, неначеб разом із привязаним до них зітханням хотіли злинуть до Марії або до Святого...

Збирання винограду кінчалося. Йдуши зі скромного умбрійського місточка Ля Рокка, що хвилини стрічали ми ослів, навантажених ковшами й дивновидими ведрами. Із них то час до часу випадали на дорогу гарні, сочні грозна. Ми звернули на це увагу йдучого за ослами погонича в червоній сорочці й синім поясі, а він, чорноокий, стрункий парібок, підняв їх і подавав нам. А подавав з такою грандецею й увічливістю, що зразуж видно було, що в ньому ґрає вільна, квірітська кров.

Перед нами простелилася широка, плідна рівнина, поперетинана кривими лініями оливних дерев. У ясному, прозористому повітрі, просякнутому осінню, зарисовувалися з віддалі прирослі до горбів селища. На синьому, потрісканому тлі скалистого сугіря сіріли мешкальні доми. Пнялися в гору й вежі вікових святынь, а денеде видно було ще й камінні мури кастеллі та їх оббиті башти. Навколо них тягнулися засипані вали, на них же росли вічно зелені дуби й бобківці та шуміли на нутрі давних, лицарських часів, з котрих залишилася ледви якась пісня або легенда про святого чоловіка чи натхнену діву

В задумі й підйомі духа проходили ми ці селища чужої країни. Добрячі й довірчі люди радо нас вітали й подекуди водили нас по костелах та каплицях, щоби вказати якийсь по рохнявий, розпадений у прах гробівець, якийсь неясний фреск на сірому, вогкому мурі, якийсь... та годі вже й запамятати ті

всякородні речі, покриті дивно проймаючою поволокою далеких літ. Ми звідували також сумливі, засаджені кипарисами й лаврами, оброслі глогом, буряном та хоптою кладовища з похиленими хрестами й готицькою брамою, що от-от завалиться. У перевтомі вступали ми до сільської гостинниці з великими ворітами, брудним подвірям і задимленими кімнатами... Весела й чарівнива дівчина, тихесенько співаючи якусь сердешну пісню, клала перед нами хліб та сир, доливала солодке, молоде вино... може щойно перед хвилиною відлучене від тих грознів у ківшах, од тих облитих сонцем винниць з тієї врожайної Умбрії...

В одному з тих сіл, що дуже пригадують собою галилейську Кану й Капернаум із тих часів, коли то ще Чоловік Добра й Любові ввіходив у їх низькі, обляжені перекупками ворота, — запровадили нас до дому оттаких то а таких старушків, щоби показати нам якийсь рідкий та незвичайний фреск.

Крізь кузню, що в ній лежало порозкидуване всякого рода заліззя й знаряддя, ввійшли ми до хати та дісталися стрімкими сходами, а радше драбиною, на горішній поверх.

В низенькій, малій кімнаті з одним вікном сиділи близько себе дід та баба. У цій чистесенькій, біленькій світлиці було одно ліжко, простий стіл з білого дерева й два чи три стільці. Великий, гебановий хрест з Розпяттям, здавалося, царював у цій білій, привітній та тихій закутині, над цією біловолосою, погідною парою... А над вікном виднів той фреск, задля якого ми сюди зайдли...

І щоб його описати, на це не стає в мене сил: затерся він у моїй тямці, як і запорошився був на мурі, де, правда, радували ще око останки чудових, по велико-мистецькі кинутих барвів і ліній. Але тих двоє старих людей, що обяснювали нам його вільною, тремтючою, старосвітською мовою, ще й тепер, по тільки літах, стоять перед моїми очима згорблені й зігнуті до землі: дід зі сухим, піднесеним до образу пальцем і баба з благим усміхом, з очима — вдивленими в своєго мужа, як у свое щастя... Ніколи не забуду тієї пари, що начеби зійшла з якихось благородних, а дуже дорогих рам, давно понижених тай порохнявих. Ніколи не забуду того символу спокійної й добрячої гідності й солодкого супокою, що так рідко сходить на землю й то десь од порогів неба, рідко й не на довго: ...»Мій мир даю вам, не як світ дає!«...

І зі словами на вустах: »це наші скарби«, що ще й тепер гомонять мені в уях, показали нам свої книжки. А мали вони дві книжки, оправлені у грубий пергамін з артистичними витисками, друковані італійськими черенками з почину XVII. століття на якомусь трівкому папері. Вони творили їхню цілу бібліотеку й були для них, як самі це казали, усім їхнім скарбом. Завиті в якийсь виполовілій, шовковий платок — лежали вони на столі

біля лямпи, мабуть іще з бабиного приданого, що мала вид ангела ночі, заслонюючого своє обличя перед ангелом дня й його світлом... Із почуттям дивного пієтизму, з яким береться до рук давно засушені цвіти чи ікони святих місць, оглядав я з моїм товарищем, Францом, ці книжки.

А був це друкований великими буквами й оздоблений простими, примітивними образками молитовник і так мало в католицькому світі читаний, а ще менше в життю примінюваний Тома Кемпійський!

Картки були пожовклі й витерті, а по краях пообдирані — чайже не від лежання, ой — не від лежання!... А всюди дописки, дати й імена, писані дрібоньким, читким письмом, то мужеським, то жіночим... багато записок...

І щож би тут додати? хіба схилити голову над третючими, рапавими руками тих старців... хіба їм серцем поклонитись...

* * *

Минуло вже багато літ од днів тієї моєї прогулки по умбрійській рівнині. Багато образів життя пройшло поперед мої очі, багато ймен і дат крізь мозок, а крізь життя випадків... Та розвіялися назви й забулися імена. Але буває нераз так, що посеред улиці, де свищуть самоходи й гомонять трамваї, що під час щоденної праці о насущний хліб або ввечері, коли замикаються до сну мої притомлені, важкі повіки — з'являється перед моєю душою чистесенька, білена кімната. А в кімнаті немов бачу ліжко, простий стіл з білого дерева, два чи три стільці і великий, гебановий хрест з Розпяттям, що — здається — царює й благословить, як колись благословив Авраама й його рід по віki... І виджу старенького діда й бабуню з третючими руками при столі, близько себе, згорблених, похилених до долу... й дві книжки, що творять їхню бібліотеку, їх увесь скарб! Книжки... зужиті на краях сторінки... образці... записи...

О, ви читали їх, Фільомене й Бавкідо, читали й відчитували їх од краю до краю, вчитувалися в ті від сліз полинялі букви... ви жили після тих книжок, вони були кормом і скарбом ваших душ, ваших сердець, вони були дороговказом для ваших побожних думок та святих і милосердих діл!...

Бачу це, чую й переживаю в собі... і радуюся цим образком, цим справжнім, рідким, незвичайним фреском із життя більше, ніж багатьома людськими малюнками!

А кидаючи цей спомин на білий папір передімною, маю вражіння, що вкладаю якісь чарівно запашні й барвисті цвіти в старинну, дуже дорогу чару, вкладаю з почуттям дивного пієтизму перед вищербленою лямпою й сгорнілою решіткою, ізза якої пара великих, спокійних і святих очей благо споглядає на своє життя, на свої слізози і утіхи, на радоші й страждання...

О Г Л А В

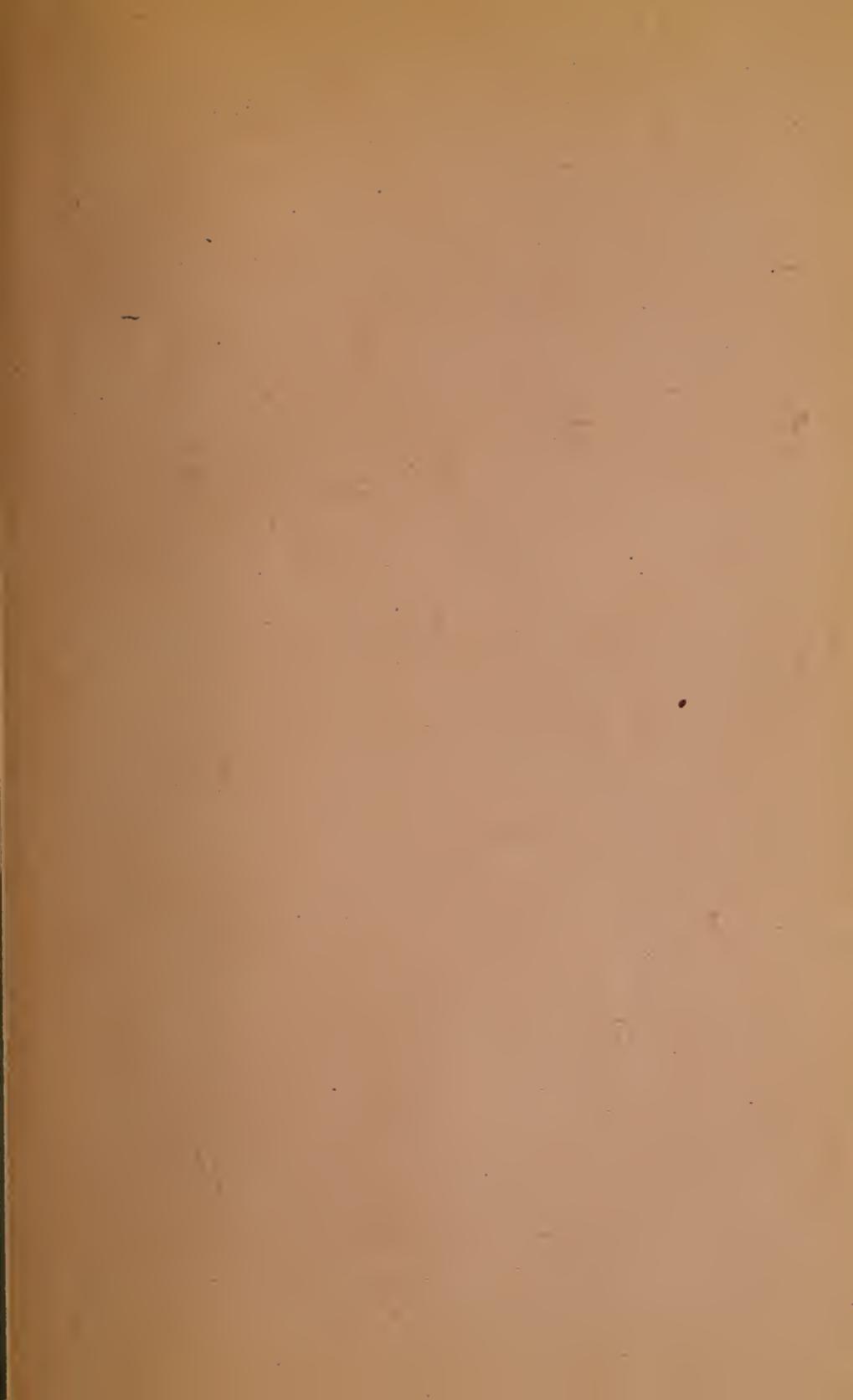
Стор.

Передмова	III
„...Будьте щасливими...“	VII
Казка про сердешню ниточку	11
Ярмо сонця	15
Альхемік	21
Зерно пшениці	25
Тінь	31
Дикий виноград	39
Світло в темні	43
Притча про хліб	47
„Мій мир даю вам...“	51

JAN
27
1984

**Літературно-видавничий Інститут
„ДОБРА КНИЖКА“**

Львів ул. Содова 4.

поручає отсі книжки:

Е. А. По — Червона смерть й піші оповідания —
з англійського.
С. Лягерлеф — Легенди зі шведського.

Г. Костельник — Пісня Богові — вічна драма чоловіка.
" " — Помершій донечці — поезії.
В. Лімніченко — З війни — поезії.
" " — Хуртовина — поезії.

Д-р Г. Костельник — Границі демократизму — соціальна студія.

" " — Народня чи вселенська Церква.
" " — Ломання душ — з літературної
критики (приготовляється).

Д-р Й. Маркевич — Християнська організація піклівної молоді.

К. Сосенко — Про містичну гайлок — студія з української глибини

і багато інших книжок усякого змісту.

Жадайте спису книжок!

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 13 19 06 015 2